

มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอาหารที่ดี เครือข่ายอปท.อาหารปลอดภัย

ศูนย์เฝ้าระวังสุขภาพหนึ่งเดียว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มาตรฐานผลิตภัณฑ์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี เครือข่ายอปท.อาหารปลอดภัย

เรียบเรียงโดย
พัชรารณ ทาแก

คณะบรรณาธิการ
ณัฐกานต์ อ้วยวานนท์
พัชรารณ ทาแก
เอกชัย ลัยยะ
เลศรัก ศรีกิจการ

ศูนย์เฝ้าระวังสุขภาพหนึ่งเดียว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เลขที่ 155 หมู่ 2 อาคารคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ต.แม่เหียะ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

☎ 053-945-075   [f](#) PODD   [LINE](#) @podd

คำนำ

ชุดเอกสารมาตรฐานและแนวปฏิบัติมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดีฉบับนี้ เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางและคู่มือดำเนินระบบประกันคุณภาพอาหารปลอดภัยของเครือข่าย อปท. ดาวพ่อดีดี เป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จากการรับรองการผลิตและปศุสัตว์อินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) และปศุสัตว์อารมณดี รวมถึงการรับรองอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย ผู้บริโภค และสังคมมั่นใจและเชื่อถือได้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบย้อนกลับผ่านระบบดิจิทัลดาวพ่อดีดี

เครือข่าย อปท.อาหารปลอดภัยดาวพ่อดีดีได้จัดตั้งขึ้น ด้วยความมุ่งมั่นที่จะขับเคลื่อนวาระอาหารปลอดภัยของประเทศ โดยเน้นการทำงานในระดับตำบลและชุมชน ด้วยความร่วมมือของหลายภาคส่วน และสาขาวิชาตามแนวคิดสุขภาพหนึ่งเดียว บนพื้นฐานของบริบทเชิงสังคมและความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติของโลก ที่อาจเป็นภัยใหญ่ของมนุษย์

การทำงานด้วยศรัทธาที่เกิดจากใจ เป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จที่ยั่งยืน เครือข่ายจะเป็นความหวังของเกษตรกร ชุมชน และสังคมได้ จึงขึ้นอยู่กับพลังของเพื่อนพ้อง ในชุมชนและในเครือข่าย ช่วยกันทำหน้าที่ การงานให้สำเร็จลุล่วง ช่วยกันแก้ไขข้อบกพร่อง และช่วยกันพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อไป

ศูนย์เฝ้าระวังสุขภาพหนึ่งเดียว (PODD Centre)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กรกฎาคม 2566

สารบัญ

	หน้า
ใจความสำคัญของข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี	1
ขอบเขตมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดีของเครือข่ายอปท.อาหารปลอดภัย ดาวพ่อดีดี	3
หลักการและแนวทางของปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดีของเครือข่ายฯ	4
ข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี	5
1. แหล่งที่มาของสัตว์	5
2. การปรับเปลี่ยนสัตว์สู่ระบบอินทรีย์	5
3. อาหารสัตว์และแหล่งน้ำ	7
4. การจัดการด้านสุขภาพสัตว์	8
5. การจัดการฟาร์ม การขนส่งสัตว์ และการฆ่าสัตว์	9
6. โรงเรือนและการเลี้ยงปล่อย	11
7. การจัดการของเสีย	12
8. การบันทึกข้อมูลภายในฟาร์ม	13
9. การจัดการผลผลิต การเก็บรักษา การแปรรูป และการบรรจุ	14
การกำหนด กฎ กติกา และบทลงโทษ เพื่อควบคุมคุณภาพในกระบวนการผลิตของกลุ่ม (องค์ประกอบของระบบควบคุมคุณภาพภายใน)	15
ภาคผนวก	17
พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์	17
บรรณานุกรม	19

ใจความสำคัญของข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี

ข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี

แหล่งที่มาของสัตว์

- ✓ ผลิตสัตว์เองในฟาร์มระบบอินทรีย์ หากผลิตเองไม่ได้ สัตว์ต้องเข้าสู่ระยะปรับเปลี่ยนตามชนิดสัตว์ และเป็นไปตามข้อกำหนดฯ
- ✓ ขยายพันธุ์สัตว์ตามวิถีธรรมชาติ/การผสมเทียมได้
- ☒ ห้ามใช้วิธีถ่ายฝากตัวอ่อน
- ☒ ห้ามใช้ฮอร์โมนในการขยายพันธุ์
- ☒ ห้ามใช้วิธีทางพันธุวิศวกรรม

แหล่งอาหารของสัตว์

ปศุสัตว์อินทรีย์

- ✓ เป็นวัตถุดิบอินทรีย์ทั้งหมด ทดแทนได้กรณีจำเป็นตามข้อกำหนดฯ
- ✓ กรณีเลี้ยงด้วยพืชอาหารสัตว์ พืชต้องอยู่ในระบบอินทรีย์ (หากไม่ใช่ต้องเข้าสู่ระยะปรับเปลี่ยนตามข้อกำหนดฯ)

ฟาร์มอารมณดี

- ✓ ไม่ต้องเป็นวัตถุดิบอินทรีย์ทั้งหมด ไม่ปนเปื้อนสิ่งอันตราย และได้รับการรับรองจากกลุ่มฯ
- ☒ ห้ามผสมยาปฏิชีวนะ ยาแก้ปวด ยาแก้เครียด ฮอร์โมน ยูเรีย สารเร่งการเจริญเติบโต/เร่งผลผลิต ในอาหารสัตว์

การจัดการฟาร์มและสุขภาพสัตว์

- ✓ การใช้ระบบผอติดีในการเฝ้าระวังโรคสัตว์ > ฟาร์มปลอดโรค
- ✓ เมื่อสัตว์ป่วย รักษาโดยใช้สมุนไพร/สารสกัดชีวภาพก่อน ใช้ยาแผนปัจจุบันเมื่อจำเป็น
- ✓ มีการกักโรคสัตว์ก่อนนำมาเลี้ยงใหม่/แยกสัตว์ป่วยออกจากฝูง
- ✓ กระบวนการฆ่า เป็นไปตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ การเก็บรักษาและขนส่งผลิตภัณฑ์ มีการจัดการเพื่อป้องกันการปะปน และการปนเปื้อนของผลผลิต
- ☒ ห้ามใช้ยาปฏิชีวนะ
- ☒ ห้ามใช้สารเร่งการเจริญเติบโต/เร่งผลผลิตในสัตว์
- ☒ ไม่อนุญาติจัดการกับอวัยวะของสัตว์ ยกเว้นกรณีจำเป็นตามข้อกำหนดฯ
- ☒ ห้ามใช้เครื่องกระตุ้นไฟฟ้า ยา สารเคมี ในการขนส่งสัตว์

ใจความสำคัญของข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี

ข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี

โรงเรือนและการเลี้ยงปล่อย

- ✓ สถานที่เลี้ยงสัตว์ห่างจากโรคฆ่าสัตว์อย่างน้อย ๕๐๐ เมตร
- ✓ พื้นที่สำหรับการปลูกพืชและพืชเลี้ยงสัตว์ ต้องอยู่ในระบบอินทรีย์ หากไม่ใช่ต้องมีระยะปรับเปลี่ยนตามชนิดพืชและเป็นไปตามข้อกำหนดฯ
- ✓ พื้นที่เลี้ยงสัตว์แยกจากที่อยู่อาศัย
- ✓ มีพื้นที่เลี้ยงและปล่อยเลี้ยงเพียงพอสำหรับให้สัตว์แสดงพฤติกรรมได้ตามชนิดสัตว์ ตามข้อกำหนดฯ
- ✓ พื้นที่เลี้ยงตามธรรมชาติต้องไม่มีการใช้สารเคมีอย่างน้อย ๓ ปี
- ✓ สัตว์ควรอยู่รวมฝูง ตามความเหมาะสมของชนิดและประเภทสัตว์
- ✓ การขังชั่วคราวกระทำได้ ตามความเหมาะสมและเป็นไปตามข้อกำหนดฯ
- ✓ วัสดุรองพื้นโรงเรือนต้องไม่ใช้สารเคมี

สัตว์ปีก: ไก่ เป็ด

- ✓ โรงเรือนพื้นแข็ง มีวัสดุรองพื้น มีคอน มีรังไข่สำหรับวางไข่เพียงพอ
- ☒ ใช้แสงไฟเพื่อเร่งการเจริญเติบโต

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม: โค กระบือ สุกร

- ✓ โรงเรือนพื้นเรียบ สะอาด ปลอดภัย
- ☒ ห้ามปูพื้นด้วยแกลบทั้งหมด กรณีจำเป็นใช้บางส่วนได้
- ☒ ห้ามผูกโรง/ขังเดี่ยว ยกเว้นกรณีจำเป็นและได้รับการอนุญาตจากกลุ่ม

การจัดการของเสีย

- ✓ หมุนเวียนของเสียกลับมาใช้ใหม่ :การทำปุ๋ยหมัก และแก๊สชีวภาพ
- ✓ มีมาตรการกำจัดซากสัตว์อย่างถูกวิธี ตามข้อกำหนดฯ
- ☒ ไม่เผาทำลายของเสียในฟาร์ม

การบันทึกข้อมูลภายในฟาร์ม

- ✓ การบันทึกข้อมูลการตรวจรับรองคุณภาพตามแอปพลิเคชัน “ฟาร์มอารมณดี”

การจัดการผลผลิต/ผลิตภัณฑ์

- ✓ รักษาความเป็นผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดีตลอดทุกช่วงกระบวนการผลิต
- ☒ ห้ามใช้การฉายรังสีในการถนอมอาหาร/กำจัดเชื้อโรค/สุขาภิบาล

ขอบเขตมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี ของเครือข่ายอาหารปลอดภัยดาวผ่อดีดี

1. มาตรฐานนี้เป็นข้อกำหนดสำหรับการรับรองการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี โดยกลุ่มเกษตรกร อิงตามมาตรฐานสากล มุ่งสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคและสังคมต่อผลิตภัณฑ์จากปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี
2. ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการผลิตที่ผ่านการรับรองจากมาตรฐานนี้ สามารถใช้ตราสินค้ารับรองปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดีของเครือข่ายฯดาวผ่อดีดี ติดที่ผลิตภัณฑ์ หรือทำการโฆษณาได้
3. หากมีการตรวจพบการปนเปื้อนสารเคมีในผลผลิตของเกษตรกรที่ได้รับการรับรอง เกษตรกรเจ้าของผลผลิตเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ต่อการกระทำที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนสารเคมีนั้น และต้องถูกลงโทษตามข้อกำหนดของกลุ่มตำบลและเครือข่ายฯ ดาวผ่อดีดี
4. ในเชิงระบบ กลุ่มตำบลมีหน้าที่กำกับดูแล แก้ไข ปรับปรุง การปฏิบัติ และธำรงรักษามาตรฐานให้ระบบเป็นที่เชื่อถือได้ต่อสาธารณชนอยู่เสมอ
5. มาตรฐานฉบับนี้มีสาระสำคัญสอดคล้องกับมาตรฐานสินค้าเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มกษ. 9000 เล่ม 2-2561) ข้อกำหนดวิธีการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ของกรมปศุสัตว์ (DLD Organic Thailand) และเอกสารการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม พีจีเอส (มกอท.) เกษตรกรสมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือกลุ่มตำบลในเครือข่ายฯดาวผ่อดีดีต้องใช้มาตรฐานนี้เป็นหลักปฏิบัติขั้นต่ำของการทำปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี อปท.หรือกลุ่มตำบลสามารถกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมเพื่อให้เหมาะสมหรือมีคุณภาพสูงยิ่งขึ้นตามบริบทของพื้นที่ได้ หากสอดคล้องและไม่ขัดแย้งกับมาตรฐานของเครือข่ายฯดาวผ่อดีดี และต้องได้รับความเห็นชอบในระดับกลุ่มตำบลและประกาศให้ทราบทั่วกันในพื้นที่นั้น

หลักการและแนวทางปฏิบัติของปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี ของเครือข่ายอาหารปลอดภัยดาวผ่อดีดี

โดยมีหลักการและแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. ตั้งอยู่บนพื้นฐานการจัดการให้มีความสัมพันธ์ที่ดี เกื้อกูลกันระหว่างดิน พืช สัตว์ และให้ความสำคัญกับความต้องการทางสรีระ ความต้องการตามพฤติกรรมสัตว์ และการให้อาหารที่มีคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของสัตว์แต่ละชนิด
2. ปศุสัตว์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สัมพันธ์กับผืนดิน และปศุสัตว์ต้องมีพื้นที่กลางแจ้งสำหรับออกกำลังกาย ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์อย่างเพียงพอเหมาะสม
3. ต้องรักษาระบบนิเวศท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่การผลิต เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับพืชและที่อาศัยของแมลง และสัตว์ประจำถิ่นนั้น เช่น ป่า พุ่มไม้ แนวรั้วธรรมชาติ และหนองน้ำ
4. จำนวนปศุสัตว์ต้องพอเหมาะกับพื้นที่ โดยคำนึงการใช้ประโยชน์จากพืชในฟาร์ม การจัดการธาตุอาหารที่สมดุล รักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ป้องกันการก่อกมลพิษต่อแหล่งน้ำ เช่น การหมุนเวียนใช้พื้นที่ ป้องกันการชะล้างที่มากเกินไป และการกระจายมูลสัตว์อย่างเหมาะสม
5. การจัดการกับปศุสัตว์ ให้มุ่งเน้นการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ รักษาสุขภาพสัตว์ ป้องกันโรคหลีกเลี่ยงการใช้ยาเคมี ดูแลสวัสดิภาพของสัตว์ และการเลี่ยงการใช้ผลลดความเครียด รวมทั้งหลีกเลี่ยงการใช้ผลพลอยได้จากสัตว์เป็นอาหารสัตว์
6. การเลี้ยงปศุสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน ให้เป็นไปตามมาตรฐานฉบับนี้ หากมีสัตว์ที่ไม่ได้เลี้ยงตามมาตรฐานนี้ในพื้นที่เดียวกัน ผู้ผลิตต้องจัดการแยกกระบวนการผลิตให้ชัดเจน ป้องกันการปนเปื้อนหรือปะปนที่ทำให้สูญเสียความเป็นอินทรีย์
7. การผลิตแบบคู่ขนาน ผู้ผลิตต้องแยกกระบวนการผลิตอย่างชัดเจน ป้องกันการปนเปื้อนหรือปะปนที่ทำให้สูญเสียความเป็นอินทรีย์
8. การจัดการในการผลิตสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์: มกอช., 2561)
9. ฟาร์มอารมณดี ใช้มาตรฐานเดียวกับปศุสัตว์อินทรีย์ ยกเว้นที่มาของอาหารสัตว์ สามารถใช้วัตถุดิบที่ไม่ต้องมาจากวัตถุดิบอินทรีย์ทั้งหมดก็ได้ แต่ต้องไม่ปนเปื้อนสิ่งอันตรายและได้รับการรับรองจากกลุ่ม

ข้อกำหนดมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี ของเครือข่ายอพท.อาหารปลอดภัยดาวพ่อดีดี

1. แหล่งที่มาของสัตว์

- 1.1 เลือกใช้ชนิด พันธุ์ สายพันธุ์ที่มีความสามารถในการปรับตัว และต้านทานโรคได้ดี
- 1.2 สัตว์ที่ใช้สำหรับการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณดี ต้องมีลักษณะตามมาตรฐานที่กำหนด ดังนี้
  - 1) เกิดในฟาร์มหรือมีพ่อแม่พันธุ์ที่มีการจัดการตามระบบอินทรีย์
  - 2) สัตว์ต้องถูกเลี้ยงในระบบอินทรีย์ตลอดช่วงชีวิตของสัตว์
  - 3) ไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเลี้ยงสัตว์ไปมาระหว่างการเลี้ยงระบบอินทรีย์และระบบที่ไม่ใช่อินทรีย์
- 1.3 กรณีที่หาสัตว์อินทรีย์ไม่ได้ตามข้อ 1.2 สามารถใช้สัตว์จากฟาร์มทั่วไปได้ แต่ต้องมีระยะเวลาปรับเปลี่ยนในการเลี้ยงตามระบบอินทรีย์

2. ระยะเวลาปรับเปลี่ยนสัตว์สู่ระบบอินทรีย์

- 2.1 กรณีนำสัตว์ที่ไม่ได้อยู่ในระบบอินทรีย์มาเลี้ยง เพื่อผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อินทรีย์มีระยะปรับเปลี่ยนโดยสัตว์และพืชอาหารสัตว์จะต้องผ่านระยะปรับเปลี่ยนตามมาตรฐานที่กำหนด จึงสามารถจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์ได้ (ตารางที่ 1)
- 2.2 กลุ่มสมาชิกหรือเครือข่าย สามารถปรับลดระยะปรับเปลี่ยน และกำหนดวิธีการที่แตกต่างจากที่ระบุในมาตรฐานนี้ได้ ในกรณีต่อไปนี้
  - 1) พื้นที่แปลงหญ้าหรือพื้นที่ออกกำลังสำหรับสัตว์ที่ไม่กินพืช สามารถปรับลดระยะเวลาปรับเปลี่ยนลงได้ (ระยะปรับเปลี่ยนตามมาตรฐานสำหรับพืชล้มลุก 12 เดือน และพืชยืนต้น 18 เดือน)
  - 2) โค กระบือ ม้า แพะ แกะจากระบบการเลี้ยงแบบปล่อยแปลง หรือโคนมในช่วงเริ่มเลี้ยงระยะปรับเปลี่ยนสามารถปรับลดได้ตามประวัติการใช้พื้นที่ (มกอช., 2561)

ตารางที่ 1 ระยะเวลาปรับเปลี่ยนเป็นปศุสัตว์อินทรีย์ ตามชนิดสัตว์

ชนิดสัตว์	ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยน	หมายเหตุ
โค กระบือ สำหรับ -ผลิตเนื้อ โค กระบือ -ผลิตเนื้อลูกโค -ผลิตน้ำนม	12 เดือน 6 เดือน 6 เดือน	ต้องถูกเลี้ยงในระบบอินทรีย์อย่างน้อย 3/4 ของช่วงชีวิต ควรรนำเข้าสู่ลูกโคทันทีหลังหย่านมและอายุไม่เกิน 6 เดือน หลังจากเริ่มผลิตในระบบอินทรีย์มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน
แพะ แกะ สำหรับ -ผลิตเนื้อ -ผลิตน้ำนม	4 เดือน 6 เดือน	หลังจากเริ่มผลิตในระบบอินทรีย์มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน
สุกร สำหรับ ผลิตเนื้อ	4 เดือน	
สัตว์ปีก สำหรับ -ผลิตเนื้อ -ผลิตไข่	อย่างน้อย 60 วัน 6 สัปดาห์	นำเข้าระบบอินทรีย์ก่อนอายุ 3 วัน
สัตว์ชนิดอื่น สำหรับ -ผลิตเนื้อ	ตลอดอายุของการผลิต	หรือต้องถูกเลี้ยงในระบบอินทรีย์อย่างน้อย 3/4 ของช่วงชีวิต

ที่มา: สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรฯ, 2561

3. อาหารสัตว์และแหล่งน้ำ

3.1 อาหารสัตว์อินทรีย์ ต้องใช้วัตถุดิบที่มาจากเกษตรอินทรีย์ มีคุณภาพ เพียงพอ และเป็นไปตามความต้องการตามธรรมชาติของสัตว์แต่ละชนิด เป็นวัตถุดิบที่สามารถผลิตได้ในฟาร์มของตนเองมากที่สุด หรือได้มาจากกลุ่มสมาชิกและเครือข่ายที่มีการผลิตในระบบอินทรีย์ หรือได้มาจากแหล่งธรรมชาติที่ไม่มีการใช้สารเคมีในพื้นที่อย่างน้อย 3 ปี

เงื่อนไขอาหารสัตว์ ตามช่วงการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

- 1) ระยะเวลาเริ่มการปรับเปลี่ยน อาหารสัตว์ที่ใช้ต้องมีวัตถุดิบที่ผลิตในระบบอินทรีย์ในปริมาณโดยไม่ต่ำกว่า 70% ของวัตถุดิบสำหรับสูตรอาหารสัตว์เคี้ยวเอื้อง และไม่ต่ำกว่า 65% ของวัตถุดิบสำหรับสูตร อาหารสัตว์กระเพาะเคี้ยว (มกอช., 2561)
- 2) เมื่อพ้นระยะปรับเปลี่ยน ถ้าไม่สามารถหาวัตถุดิบอินทรีย์ได้ 100% วัตถุดิบที่ผลิตในระบบอินทรีย์ในปริมาณโดยไม่ต่ำกว่า 90% ของวัตถุดิบสำหรับสูตรอาหารสัตว์เคี้ยวเอื้อง และไม่ต่ำกว่า 80% ของวัตถุดิบสำหรับสูตรอาหารสัตว์กระเพาะเคี้ยว โดยคำนวณจากความต้องการของสัตว์ตลอดทั้งปีและได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มสมาชิกและเครือข่ายฯ (มกอช., 2561)

หมายเหตุ

- 1) หากไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบอาหารสัตว์ได้ตามที่กำหนด หรือมีเหตุจำเป็นในการจัดหาวัตถุดิบอาหารสัตว์ไม่ได้ สามารถใช้วัตถุดิบจากแหล่งการผลิตปกติได้ ในสัดส่วนและระยะเวลาตามที่กลุ่มสมาชิกและเครือข่ายฯ กำหนด โดยพิจารณาความจำเป็นตามความเห็นชอบจากกลุ่มสมาชิกและเครือข่ายฯ เช่น อนุญาตให้ใช้อาหารสัตว์จากแหล่งธรรมชาติที่ปลอดจากการใช้สารเคมีได้ ดังนี้ สัตว์เคี้ยวเอื้องไม่เกิน 10% สัตว์กระเพาะเคี้ยว ไม่เกิน 20% ของความต้องการอาหารตลอดทั้งปี ทั้งนี้ วัตถุดิบต้องไม่ได้มาจากการตัดแปรพันธุกรรม โดยกลุ่มสมาชิกหรือเครือข่ายฯ เป็นผู้กำหนดระยะเวลาและทบทวนการปฏิบัติในแต่ละปี (มกอช., 2560)
- 2) กรณีใช้ผลพลอยได้จากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นวัตถุดิบ เช่น วัตถุดิบจากโรงสีข้าว วัตถุดิบจะต้องปลอดภัย ไม่ผ่านกระบวนการสารเคมีในการผลิต และได้รับการตรวจสอบแหล่งที่มาทางกลุ่มสมาชิกหรือเครือข่ายฯ แล้ว (มกอช., 2560)

3.2 สัตว์ต้องได้รับอาหารอย่างเพียงพอ ตามความต้องการทางโภชนาของสัตว์ และทางสรีระของระบบย่อยอาหาร ในกรณีสุกสัตว์ พิจารณาให้อาหารตามความต้องการของโภชนา ในระยะอนุบาลสามารถใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ทั่วไปได้โดยพิจารณาตามความจำเป็นเพื่อให้สัตว์มีสุขภาพ

แข็งแรง เช่น วัตถุดิบแหล่งโปรตีน วิตามิน แร่ธาตุที่จำเป็น ทั้งนี้ เมื่อสัตว์เติบโตต้องดำเนินตามข้อกำหนดตามระยะปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบอินทรีย์

3.3 วัตถุดิบที่เติมในอาหารสัตว์และสารช่วยกรรมวิธีการผลิตต้องเป็นไปตามหลักการ ดังนี้

- 1) ห้ามผสมยาปฏิชีวนะ ยาต้านบิด ยาต้านเครียด ฮอโมน ยูเรีย สารเร่งหรือสารอื่นใด เพื่อเร่งการเจริญเติบโตหรือเร่งผลผลิต
- 2) สารตัวช่วยที่ใช้ในอาหารสัตว์ และสารช่วยกรรมวิธีการผลิต ได้แก่ สารกันหืน สารถนอมอาหาร สารปรุงแต่งสี กลิ่น รส สารกระตุ้นความอยากอาหาร ต้องมาจากธรรมชาติ
- 3) สามารถสารเสริมชีวนะ (probiotic) เอนไซม์ และจุลินทรีย์ได้ แต่ต้องไม่มาจากการดัดแปรพันธุกรรม หรือสารสังเคราะห์
- 4) ใช้สารเสริมในการหมักหญ้าและสารช่วยกรรมวิธีการผลิต ต้องมาจากธรรมชาติ ไม่ดัดแปรพันธุกรรม เช่น เกลือ เอนไซม์ ยีส หางนม น้ำผึ้ง น้ำตาล กากน้ำตาล
- 5) แแบคทีเรียที่ผลิตกรดแลกติก แอซีติก ฟอรั่มิก และโพรพิโอนิก หรือกรดตามธรรมชาติ สามารถใช้ได้ แต่ต้องได้รับการรับรองจากกลุ่มสมาชิกหรือเครือข่าย

3.4 พื้นที่เลี้ยงสัตว์มีแนวกันเพียงพอและเป็นพื้นที่ที่ไม่มีความเสี่ยงต่อสารเคมี

3.5 มีน้ำสะอาดให้สัตว์กินอย่างเพียงพอ

ฟาร์มอารมณ์ดี ใช้มาตรฐานเดียวกับปศุสัตว์อินทรีย์ ยกเว้นที่มาของอาหารสัตว์ ต้องไม่ปนเปื้อนสิ่งอันตราย สามารถใช้วัตถุดิบที่ไม่ต้องมาจากวัตถุดิบอินทรีย์ 100% ก็ได้และการได้รับการรับรองจากกลุ่ม

4. การจัดการสุขภาพสัตว์

4.1 มีการใช้ระบบป้องกันโรคระวังโรคสัตว์ เพื่อป้องกันและควบคุมโรคระบาดที่อาจจะเกิดขึ้น มิให้ส่งผลเสียหายต่อการเลี้ยงฟาร์มและในชุมชน และเพื่อใช้ข้อมูลจากระบบเป็นหลักฐาน แสดงถึงความปลอดภัยในระบบและพื้นที่การเลี้ยงนั้นๆ

4.2 มีการดำเนินการเพื่อป้องกันโรคและลดความเครียด เพื่อให้สัตว์แข็งแรง มีภูมิคุ้มกันต้านทานโรค โดยปฏิบัติตามหลักการ ดังนี้

ข้อห้ามจำเพาะ/ข้อพิจารณาหลัก

- 1) การรักษาโรค ให้ใช้สมุนไพรหรือสารสกัดชีวภาพก่อน พิจารณาตามความเหมาะสม กับสภาพและชนิดสัตว์ หากการรักษาไม่ได้ผลสามารถใชยาแผนปัจจุบันได้ แต่ต้องอยู่ในการดูแลของสัตวแพทย์ และต้องมีระยะหยุดให้ยาเป็นสองเท่าของเอกสาร กำกับยา
- 2) ห้ามใช้ยาปฏิชีวนะ เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันโรค

- 3) ห้ามใช้สารเร่งการเจริญเติบโตหรือสารอื่นใด ที่มีผลกระตุ้นการเจริญเติบโตหรือเพิ่มผลผลิต

ข้อกำหนดทั่วไป

- 1) มีการจัดการที่เหมาะสมกับความต้องการของสัตว์แต่ละชนิด ใช้หลักการป้องกันโรคด้วยกระบวนการ 5 อ. คือ อาหารดี ออกกำลังกายดี อารมณ์ดี อนามัยดี และอากาศดี จัดสวัสดิภาพสัตว์อย่างเหมาะสม ส่งเสริมและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามธรรมชาติ (มกอท., 2560)
  - 2) มีการจัดระบบการป้องกันโรคตามหลักการความปลอดภัยทางชีวภาพอย่างเหมาะสม เช่น การปฏิบัติสุขอนามัยสัตว์ การทำวัคซีน การใช้สารสกัดสมุนไพร การกักแยกสัตว์ป่วย การป้องกันพาหะนำโรคอย่างเหมาะสม
  - 3) กรณีที่พบสัตว์ป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ ต้องให้การรักษาทันที แยกสัตว์ป่วยออกจากฝูง เพื่อให้การรักษา โดยต้องมีการบันทึกรายละเอียดถึงการรักษา การให้ยา และการหยุดยา
  - 4) กรณีที่สัตว์ได้รับการรักษาด้วยยาแผนปัจจุบัน หรือยาปฏิชีวนะ มากกว่า 2 ครั้งใน 1 ปี หรือ 1 ครั้งสำหรับสัตว์ที่อายุไม่เกิน 1 ปี สัตว์นั้นๆ จะต้องเข้าสู่ระยะปรับเปลี่ยนเพื่อเป็นผลผลิตในระบบอินทรีย์ใหม่
- 4.3 มีการกักโรคสัตว์ที่นำเข้ามาเลี้ยงใหม่ โดยแยกเลี้ยงหากจากพื้นที่เลี้ยงที่มีอยู่เดิมตามความเหมาะสม (กรมปศุสัตว์, 2560)
- 1) โค กระบือ อย่างน้อย 14 วันก่อนเข้าร่วมฝูง
  - 2) สัตว์ปีก อย่างน้อย 7 วันก่อนเข้าร่วมฝูง

5. การจัดการฟาร์ม การขนส่งสัตว์ และการฆ่าสัตว์

ข้อห้ามจำเพาะ/ข้อพิจารณาหลัก

- 5.1 การขยายพันธุ์สัตว์ เลือกพันธุ์ที่เหมาะสม ใช้วิธีการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ หรือสามารถใช้การผสมเทียมได้ ห้ามใช้วิธีการย้ายฝากตัวอ่อน ห้ามใช้ฮอร์โมนในการขยายพันธุ์สัตว์ และห้ามใช้วิธีทางพันธุวิศวกรรม
- 5.2 ไม่อนุญาตให้มีการจัดการกับอวัยวะของสัตว์ ยกเว้น เพื่อป้องกันสวัสดิภาพของมนุษย์และสัตว์เอง เช่น การตัดหาง ตัดเขี้ยว ตัดจงอยปาก ตัดเขา เจาะจมูก ตัดเบอร์หู แต่ต้องทำในช่วงอายุที่เหมาะสม และทำโดยผู้มีความชำนาญ

ข้อกำหนดทั่วไป

- 5.3 ควรมีแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด/กลุ่มที่สังกัด
- 5.4 มีการดูแลและจัดการเลี้ยงสัตว์ให้เป็นไปตามหลักสวัสดิภาพสัตว์
- 5.5 การวางแผนจัดการพื้นที่ เน้นการเพาะปลูกพืชเป็นอาหารสัตว์ในฟาร์มมากที่สุด และหมุนเวียนใช้ผลพลอยได้จากฟาร์ม เพื่อให้มีการหมุนเวียนธาตุอาหาร
- 5.6 สภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยต้องเหมาะสมกับพฤติกรรมสัตว์ มีพื้นที่เพียงพอให้สัตว์ได้แสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติอย่างอิสระ
- 5.7 การจัดการขนส่งสัตว์ ต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ ควรหลีกเลี่ยงการทำให้สัตว์เกิดความเครียด ตื่นกลัว บาดเจ็บ และได้รับความทรมานน้อยที่สุด ห้ามใช้เครื่องกระตุ้นไฟฟ้ารวมทั้งยาหรือสารเคมี
- 5.8 การฆ่าสัตว์ เป็นไปตามสวัสดิภาพสัตว์ ดำเนินการเพื่อให้สัตว์เกิดความเครียดและทรมานน้อยที่สุด และตลอดระยะเวลาของการดำเนินการฆ่า ชำแหละ การเก็บรักษา ต้องมีการจัดการเพื่อป้องกันการปนเปื้อนของผลผลิต
- 5.9 การเก็บและขนส่งผลิตภัณฑ์ ต้องแยกจากระบบอื่นที่ไม่ใช่อินทรีย์อย่างชัดเจน และต้องมีการป้องกันการปนเปื้อนเชื้อโรคและสิ่งอันตราย
- 5.10 การจัดการพื้นที่เพื่อใช้เลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์ ทั้งการปลูกพืชและพืชอาหารสัตว์ ต้องมีระยะปรับเปลี่ยนสำหรับพืชล้มลุก 12 เดือน และพืชยืนต้น 18 เดือน (มกอช., 2561)
- 5.11 ระยะปรับเปลี่ยนให้เป็นปศุสัตว์อินทรีย์เริ่มนับตั้งแต่ผู้ผลิตได้ปฏิบัติตามมาตรฐานนี้ ผู้ผลิตสามารถขอลดระยะเวลาปรับเปลี่ยนลงได้ หากมีหลักฐานว่าได้ปฏิบัติตามมาตรฐานนี้และได้รับการรับรองจากกลุ่มสมาชิกหรือเครือข่ายฯ (มกอช., 2561)

6. โรงเรือนและการเลี้ยงปล่อย

- 6.1 พื้นที่เลี้ยงตั้งอยู่ห่างโรคฆ่าสัตว์ ตลาดนัดค้าสัตว์อย่างน้อย 500 เมตร กรณีที่อยู่ใกล้ โรงฆ่าสัตว์ และตลาดนัดค้าสัตว์ ควรมีมาตรการการจัดการความเสี่ยงจากน้ำทิ้งละสิ่งปฏิกูลที่มาจากรองฆ่าสัตว์ และตลาดนัดค้าสัตว์ (กรมปศุสัตว์,2560)
- 6.2 มีพื้นที่หรือโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ แยกจากที่พักอาศัย โดยห่างกันอย่างชัดเจนสามารถป้องกันการติดเชื้อโรคได้
- 6.3 โรงเรือน มีลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ มีพื้นที่เพียงพอให้สัตว์ได้แสดงพฤติกรรมอย่างอิสระ สามารถยืน นอน เคลื่อนไหว หมุนตัวได้อิสระ สามารถออกสู่พื้นที่ภายนอกได้ สัตว์ได้รับแสงแดด สามารถเข้าถึงน้ำ อาหารได้ง่าย แสดงรายละเอียดในภาคผนวก: พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์

1) สัตว์ปีก

ข้อห้ามเฉพาะ

- ห้ามใช้แสงไฟทดแทนแสงธรรมชาติ เพื่อเร่งการเจริญเติบโต

ข้อกำหนดทั่วไป

- โรงเรือนต้องเป็นพื้นแข็ง ปกคลุมด้วยวัสดุรองพื้น
- โรงเรือนไก่ไข่ เปิด ต้องมีรังไข่เพียงพอสำหรับการวางไข่
- มีคอนให้นอนจัดทำให้มีขนาดและการจัดวางเหมาะสม
- กรณีสัตว์ปีกระบบฟาร์ม ต้องมีการพักโรงเรือนอย่างเหมาะสมก่อนนำสัตว์ปีกชุดใหม่เข้ามาเลี้ยง

2) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

ข้อห้ามเฉพาะ/ข้อพิจารณาหลัก

- ห้ามใช้พื้นแอสลตทั้งหมด กรณีจำเป็นสามารถใช้บางส่วนได้
- ห้ามผูกยีนโรงหรือใช้คอกขังเดี่ยวในลูกโค ยกเว้นกรณีจำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากกลุ่มสมาชิกหรือเครือข่ายฯ
- วัสดุรองพื้นต้องไม่ใช่สารเคมี
- พื้นที่เลี้ยงสัตว์ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่เคยใช้ทำการเกษตร หรือไม่เคยใช้สารเคมีที่ห้ามใช้ อย่างน้อย 3 ปี (กรณีที่สัตว์ไปแตะเล็มในพื้นที่สาธารณะ)

ข้อกำหนดทั่วไป

- โรงเรือนต้องเป็นพื้นเรียบ ไม่ลื่นปลอดภัยสำหรับสัตว์ แห้ง สะอาดสำหรับสัตว์พักผ่อน
- แม่สุกรควรเลี้ยงอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ยกเว้นระยะสุดท้ายของการตั้งท้องและระยะให้นม ควรมีพื้นที่สำหรับแยกเลี้ยง

กรณีการเลี้ยงในระบบหมุนเวียน ต้องมีพื้นที่เพียงพอให้สัตว์ไม่ต่ำกว่า 1.5 ตารางเมตรต่อตัว พื้นคอกจะต้องแห้ง มีพื้นที่พักผ่อน คำนึงถึงสัญลักษณ์ของสัตว์ และพฤติกรรมของสัตว์ ไม่ทำให้สัตว์เครียด มีพืชสีเขียวหรือหยวกกล้วยให้สัตว์กินทุกวัน (มกอท., 2560)

6.4 ควรเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยรวมฝูง ตามความเหมาะสมของชนิดและประเภทสัตว์

6.5 การขังสัตว์ชั่วคราว สามารถกระทำได้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมในด้านสุขภาพสัตว์และความปลอดภัย เช่น พ่อพันธุ์ แม่เลี้ยงลูก ลูกสัตว์เกิดใหม่ เป็นต้น หรือเมื่อมีความจำเป็นที่ต้องกักขัง ดังนี้

- 1) สภาพอากาศในพื้นที่ไม่เหมาะสม เช่น ร้อนจัด หนาวจัด เกิดภัยพิบัติ
- 2) เพื่อป้องกันการทำลายแหล่งอาหาร น้ำ พืช ดิน ในช่วงปลูกหญ้า หรือฤดูเพาะปลูก
- 3) ระยะให้ผลผลิต เช่น สุกรขุนระยะสุดท้าย เลี้ยงขังคอกได้ไม่เกิน 1/5 ของช่วงชีวิตหรือโตเนื้อไม่เกิน 3 เดือน สุกรไม่เกิน 2 เดือน (มกอช., 2564)
- 4) กรณีเกิดโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่เลี้ยงสัตว์

6.6 โรงเรือน คอก อุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ต้องทำความสะอาด ตามความเหมาะสมเพื่อป้องกันการปนเปื้อนและการสะสมของเชื้อก่อโรค

6.7 การเลี้ยงแบบปล่อยในพื้นที่เปิด ต้องมีที่กันแดดและฝน หรือป้องกันการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศอย่างเหมาะสม

7. การจัดการของเสีย

ข้อห้ามเฉพาะ/ข้อพิจารณาหลัก

7.1 การนำของเสียในฟาร์มกลับมาใช้ใหม่ เช่น การหมักเป็นปุ๋ยหมัก การทำก๊าซชีวภาพ

ข้อกำหนดทั่วไป

7.2 ไม่ทำลายทรัพยากรดินและน้ำ ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนไนเตรตและแบคทีเรียก่อโรคในดินและน้ำ และก่อให้เกิดการหมุนเวียนธาตุอาหารในดินอย่างเหมาะสม

- 7.3 ไม่เผาทำลายของเสีย ยกเว้นกรณีการเผาทำลายซากสัตว์ที่เกิดโรค
- 7.4 มูลสัตว์ที่นำกลับมาใช้ใหม่ ควรหมักให้เป็นปุ๋ยหมักก่อนนำมาใช้ และควบคุมการใช้ให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสม ไม่กระทบต่อคุณภาพของน้ำใต้ดินและผิวดิน
- 7.5 มีมาตรการในการกำจัดซากสัตว์อย่างถูกต้อง
- 1) กรณีที่พบสัตว์ตายปกติ หากพบการตายของสัตว์ให้นำออกจากโรงเรือนและดำเนินการทำลายซากสัตว์ โดยวิธีการฝังซากใต้ระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร โรยปูนขาวหรือน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนกลบหลุมและหาวัสดุปิดกั้นหน้าหลุมเพื่อป้องกันการไม่ให้สัตว์ไปคุ้ยเขี่ย การเผา การกลบทับและย่อยสลาย กรณีมีการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ต้องปฏิบัติตามแนวทางของกรมปศุสัตว์
  - 2) กรณีสัตว์ตายจากโรคระบาดสัตว์ การทำลายซากต้องเป็นไปอย่างถูกต้องตามประกาศภายใต้การกำกับดูแลของกรมปศุสัตว์
- 7.6 พื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บของเสีย ควรออกแบบให้สามารถป้องกันการปนเปื้อนสู่ดินและแหล่งน้ำ

8. การจัดเก็บบันทึกข้อมูล

- 8.1 ข้อมูลเพื่อการตรวจรับรองคุณภาพ ได้แก่
- 1) การบันทึกการนำเข้าอาหารสัตว์ ในแอปพลิเคชัน ฟาร์มอาร์มณดี
  - 2) การบันทึกการใช้ยา/วิตามิน/สารเสริม ในแอปพลิเคชัน ฟาร์มอาร์มณดี
  - 3) การบันทึกการใช้วัคซีน ในแอปพลิเคชัน ฟาร์มอาร์มณดี
  - 4) การบันทึกการป่วย/ตาย ในแอปพลิเคชัน ผอดีดี/line podd-report
  - 5) การบันทึกการบริโภค/การขายผลผลิต
- 8.2 ควรบันทึกข้อมูลเพื่อการจัดการทั่วไปเพิ่มเติมตามความเหมาะสม เช่น มีการจดบันทึกเพื่อจัดทำทะเบียนสัตว์ในฟาร์ม บันทึกข้อมูลบุคคลและยานพาหนะเข้าออก

9. การจัดการเก็บรักษา การแปรรูป และการบรรจุผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์ และฟาร์ม อารมณีดี

- 9.1 ต้องมีการรักษาความเป็นผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์ตลอดทุกช่วงของกระบวนการผลิต โดยมีการจัดการป้องกันการปนเปื้อนของสารต้องห้าม และปะปนกับผลิตภัณฑ์ปกติ โดยใช้หลักสุขอนามัยความปลอดภัยทางอาหารสำหรับผู้บริโภค
- 9.2 ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณีดีต้องไม่ผ่านการฉายรังสีเพื่อจุดมุ่งหมายในการถนอมอาหาร และการกำจัดจุลินทรีย์ก่อโรคหรือการสุขาภิบาล
- 9.3 ควรแปรรูปผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณีดีด้วยวิธีการ กายภาพ หรือชีวภาพ (เช่น การหมัก และการรมควัน) และลดการใช้สารเคมีในกรรมวิธีการผลิต
- 9.4 กระบวนการสกัด (extraction) ให้ใช้ได้เฉพาะการสกัดด้วยน้ำ เอทานอล น้ำมันจากพืชหรือสัตว์ น้ำส้มสายชู คาร์บอนไดออกไซด์ และไนโตรเจนเท่านั้น
- 9.5 มีการจัดการการแปรรูป และวิธีการปฏิบัติที่ดี ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของสุขอนามัยที่ดีในการผลิตอาหารตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง
- 9.6 การบรรจุหีบห่อ ควรเลือกวัสดุที่ย่อยสลายทางชีวภาพได้ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นวัสดุในการทำบรรจุภัณฑ์ หรือเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้
- 9.7 กรณีที่ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณีดีได้รับการรับรองในบางส่วน ต้องมีการเก็บรักษาและการจัดการแยกกันระหว่างผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์และฟาร์มอารมณีดีและผลิตภัณฑ์ไม่ใช่ปศุสัตว์อินทรีย์ โดยมีการแยกเก็บและบ่งชี้ไว้อย่างชัดเจน

การกำหนด กฎ กติกา และบทลงโทษ เพื่อควบคุมคุณภาพในกระบวนการผลิตของกลุ่มตำบล (องค์ประกอบของระบบควบคุมคุณภาพภายใน)

1. เพื่อให้เกิดคุณภาพในกระบวนการผลิต และระบบประกันคุณภาพการผลิตของเครือข่ายฯ ดาวพ่อดีดีเป็นที่เชื่อถือได้ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกจะต้องปฏิบัติตามกฎ กติกา และข้อกำหนดของกลุ่มตำบลและของเครือข่ายฯ ดาวพ่อดีดี ในกรณีที่เกษตรกรสมาชิกมีการละเมิดกฎ กติกา และข้อกำหนด กลุ่มตำบลและเครือข่ายฯ ดาวพ่อดีดี อาจพิจารณาให้สมาชิกได้รับการลงโทษตามความรุนแรงของการละเมิด
2. การลงโทษตามความรุนแรงของการละเมิดมีแนวทางดังนี้
  - 2.1 ออกหนังสือเตือน ในกรณีที่เกษตรกรสมาชิกไม่ได้ปฏิบัติตามกฎ กติกา และข้อกำหนด ให้กลุ่มตำบลออกหนังสือเพื่อตักเตือนการกระทำดังกล่าว เพื่อให้เกษตรกรสมาชิกปรับปรุงแก้ไข
  - 2.2 ทำการตรวจพิเศษเพิ่มเติม เกษตรกรสมาชิกที่ละเมิดกฎ กติกา และข้อกำหนด หลังจากที่ได้รับหนังสือเตือนต้องมีการปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูลที่กลุ่มตำบลแจ้ง โดยหากจำเป็นต้องมีการตรวจติดตามพิเศษเพิ่มเติม เพื่อให้การรับรองเป็นไปตามมาตรฐาน กลุ่มตำบลจะส่งเรื่องมายังเครือข่ายฯ ดาวพ่อดีดี เพื่อพิจารณาการติดตามและการตรวจพิเศษเพิ่มเติม ทั้งนี้สมาชิกจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการตรวจที่เกิดขึ้นนี้
  - 2.3 พักใช้ใบรับรองและตรารับรองการผลิตอินทรีย์ของเครือข่ายฯ ดาวพ่อดีดีชั่วคราว ในกรณีที่ตรวจพบเกษตรกรสมาชิกมีการละเมิดมาตรฐานอย่างรุนแรง กลุ่มตำบลสั่งพักใช้ใบรับรองมาตรฐานชั่วคราว เกษตรกรสมาชิกต้องหยุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์อินทรีย์ ทั้งนี้ กลุ่มตำบลและเครือข่ายฯ ดาวพ่อดีดีจะพิจารณา โดยยึดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นสำคัญ และให้เกิดผลเสียหายต่อเกษตรกรและกลุ่มน้อยที่สุด จนกว่าจะได้รับแจ้งผลอนุญาตให้ใช้ใบรับรองได้ใหม่โดยเร็วที่สุด
  - 2.4 การยกเลิกการรับรอง ในกรณีกลุ่มตำบลและเครือข่ายฯ ดาวพ่อดีดีพบว่าเกษตรกรสมาชิกทำการละเมิดมาตรฐานอย่างรุนแรง มีการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎ กติกา และข้อกำหนดของกลุ่มตำบลและเครือข่ายฯ ดาวพ่อดีดี โดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขตามมาตรฐาน กลุ่มตำบลต้องดำเนินการยกเลิกการเป็นสมาชิกและยกเลิกการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสมาชิกรายนั้น
3. กลุ่มตำบลควรกำหนดและประกาศให้เกษตรกรสมาชิกและเครือข่ายฯ ดาวพ่อดีดีทราบถึงข้อกำหนดและบทลงโทษเพิ่มเติม ให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติในบริบทจำเพาะของชุมชน

ตัวอย่างการประกาศใช้ข้อกำหนดและบทลงโทษภายในกลุ่มตำบล

-ร่าง-

ประกาศ(ชื่อหน่วยงานที่ออกประกาศ)

เรื่อง การกำหนดบทลงโทษแก่เกษตรกรสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดการทำเกษตรอินทรีย์และกติกาของกลุ่ม

ตามแนวปฏิบัติ การรับรองเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายอปท.ดาวผ่องดีดี ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้ได้ผลผลิตของแปลงสมาชิกที่มีคุณภาพมาตรฐานเชื่อถือได้ และปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค โดยอาศัย...และมติของที่ประชุมสมาชิกกลุ่มตำบล... จึงได้กำหนดบทลงโทษให้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับสมาชิกกลุ่มตำบล... ดังนี้

1. ไม่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม เสียค่าปรับให้กลุ่มตำบลครั้งละ 100 บาท
  2. ออกหนังสือตักเตือนเมื่อกระทำผิดมาตรฐาน
  3. ภาคทัณฑ์โทษแก่สมาชิกที่ละเมิดข้อกำหนดของกลุ่ม
  4. เสียค่าปรับ เช่น ค่าบริการสำหรับการตรวจประเมินพิเศษ เข้ารับการตรวจประเมินล่าช้า
  5. พักการจำหน่ายผลผลิต เป็นเวลา 3 เดือน – 1 ปี
  - 6 .ออกจากความเป็นสมาชิก
- * ข้อ 5-6 จะทำการพิจารณาร่วมกับเครือข่ายฯดาวผ่องดีดี กรณีละเมิดมาตรฐานรุนแรง

ประกาศ ณ วันที่ .....

.....
นายก อปท./ประธานกลุ่มตำบล...

ภาคผนวก
พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์

ตารางที่ 1 พื้นที่ภายในโรงเรียน

ชนิดสัตว์	พื้นที่ภายในโรงเรียน	
	ระยะ	พื้นที่
โคเนื้อ	คอกพัก	ไม่น้อยกว่า 4 ตารางเมตรต่อตัว
โคนม	คอกพัก	ไม่น้อยกว่า 4 ตารางเมตรต่อตัว
กระบือเนื้อ	คอกพัก	ไม่น้อยกว่า 5 ตารางเมตรต่อตัว
กระบือนม	-	ไม่น้อยกว่า 5 ตารางเมตรต่อตัว
แพะเนื้อ	-	ประมาณ 1 ตารางเมตรต่อตัว
แกะเนื้อ	-	ประมาณ 1 ตารางเมตรต่อตัว
แพะนม	-	ประมาณ 1 ตารางเมตรต่อตัว
สุกร	พ่อพันธุ์	ไม่น้อยกว่า 4.4 ตารางเมตรต่อตัว
	แม่พันธุ์	ไม่น้อยกว่า 1.32 ตารางเมตรต่อตัว
	คอกคลอด	ไม่น้อยกว่า 3.6 ตารางเมตรต่อตัว
	ชองคลอด	ไม่น้อยกว่า 1.32 ตารางเมตรต่อตัว
	กล่องกก	ไม่น้อยกว่า 0.4 ตารางเมตรต่อตัว
	สุกรอนุบาล	ไม่น้อยกว่า 0.3 ตารางเมตรต่อตัว
ไก่ไข่	สุกรุ่น	ไม่น้อยกว่า 1 ตารางเมตรต่อตัว
	ไก่ระยะไข่	ไม่น้อยกว่า 10 ตัวต่อตารางเมตร
ไก่เนื้อ	-	ไม่น้อยกว่า 5 ตัวต่อตารางเมตร
	-	น้ำหนักรวมไม่เกิน 20 กิโลกรัมต่อตารางเมตร
ไก่พันธุ์	ไก่รุ่น	ไม่น้อยกว่า 10 ตารางเมตรต่อตัว
	ไก่ระยะให้ผลผลิต	ไม่น้อยกว่า 5 ตารางเมตรต่อตัว
ไก่วง		น้ำหนักรวมไม่เกิน 21 กิโลกรัมต่อตารางเมตร
เป็ดไข่	เป็ดรุ่น	ไม่น้อยกว่า 4 ตัวต่อตารางเมตร
เป็ดเนื้อ	เป็ดระยะไข่	ไม่น้อยกว่า 4 ตัวต่อตารางเมตร
เป็ดเนื้อ		ไม่น้อยกว่า 10 ตัวต่อตารางเมตร

ที่มา: อ้างอิงจากมาตรฐานสินค้าเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิด (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์: มกอช., 2561)

ตารางที่ 2 พื้นที่ภายนอกโรงเรือน

ชนิดสัตว์	น้ำหนักสัตว์ (กิโลกรัม)	พื้นที่ภายนอกสำหรับออกกำลังรวมทั้งเลี้ยงสัตว์ (pasturage) (ตารางเมตรต่อตัว)
โค-กระบือ (พันธุ์/เนื้อ)	≤100	1.1
	≤200	1.9
	≤350	3
	≤350	3.7 หรืออย่างน้อย
	≤350	0.75 ตารางเมตร/100 กิโลกรัม
โคนม	-	4.5
โคพ่อแม่พันธุ์	-	30
แพะ-แกะ	-	2.5
ลูกแพะ-แกะ	-	0.5
แม่สุกรเลี้ยงลูกและลูกสุกรอายุไม่เกิน 40 วัน	-	2.5
สุกรขุน	≤50	0.6
	≤85	0.8
	≤110	1
ลูกสุกรอนุบาลอายุเกิน 40 วัน	≤30	0.4

สัตว์ปีก	พื้นที่ภายนอกหมุนเวียน (ตารางเมตรต่อตัว)	
แม่ไก่ไข่	4	
สัตว์ปีกเนื้อ (คอกถาวร)	- ไก่เนื้อ	4
	- เป็ด	4.5
	- ไก่วง	10
	- ห่าน	15
สัตว์ปีกเนื้อ (คอกเคลื่อนที่)	2.5	

ที่มา: Council Regulation (EEC) No 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural product and foodstuffs: Consolidated Text 14.05.2008

บรรณานุกรม

- กรมปศุสัตว์. (2560). รายละเอียดดำเนินการการรับรองฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงที่เหมาะสม. สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สมาคมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ. (2550). คู่มือคุณภาพ. สมาคมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ. ออนไลน์: http://www.osmnorth-n1.moi.go.th/it3/resource/re_pdf_file/000612_01.pdf สืบค้น วันที่ 10 มิถุนายน 2565.
- มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย: มกอท. (2560). คู่มือ การรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (พี จี เอส). กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.กรุงเทพฯ. หน้า 28-32.
- สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2561). คู่มือ การรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม พี จี เอส, ออนไลน์:http://www.thaiexplore.net/file_upload/submitter/file_doc/9af1e0b7a4d0b55aceeac15c66554aa0.pdf สืบค้น วันที่ 10 มิถุนายน 2565.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์: มกอช. (2557). เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1: การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์: มกอช. (2561). เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2: ปศุสัตว์อินทรีย์. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. (2561). คู่มือการตรวจประเมินและการรับรองปศุสัตว์อินทรีย์สำหรับเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์. สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- Council Regulation (EEC) No 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural product and foodstuffs: Consolidated Text 14.05.2008

